فصل‌نامه رهیافتی در جامعه شناسی و توسعه

دوره ۱، شماره ۱، بهار ۱۴۰۴، صفحات ۲۷ تا ۴۴

https://www.jasd.ir

eISSN: 3115-7955

Research

Crimes in free trade communities and zones and techniques for their prevention in line with development and progress

Hossein Ranjbar[1] , Zeinab Darzi nia[2]

1- Department of Law, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
2- Master's Student, Department of Law, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Receive:
27 February 2025
Revise:
17 April 2025
Accept:
21 April 2025

Keywords:
Crime,
Crime prevention,
Prevention techniques,
Development and progress,
Free trade zones

Abstract

Purpose: The purpose of the present study was to investigate crime in communities and free trade zones and to identify prevention techniques that support development and progress.

Findings: The review of studies and observations in this field revealed that, in addition to common offenses such as rent-seeking, embezzlement, bribery, and theft, certain types of crimes—such as smuggling, illegal entry and residence of foreign nationals, issuing fraudulent customs declarations (cotage), and similar violations—occur frequently in these zones. Social prevention techniques can be enhanced through measures such as improving and sanitizing the environment, strengthening public awareness, and implementing other community-based interventions. Situational prevention strategies, including neutralizing crime-producing factors and reducing criminal motivations, also play a valuable role.

Conclusion: Crime prevention in free trade zones requires a multi-dimensional approach involving security measures, educational programs, and inter-organizational cooperation. When tailored to the specific needs of each zone, implementing such strategies can reduce crime rates and enhance safety and security in these areas.

Please cite this article as (APA): Ranjbar, H. and Darzi Nia, Z. (2025). Crimes in free trade communities and zones and techniques for their prevention in line with development and progress. *Journal of Approaches in Sociology and Development*, *1*(1), 27-44.

https://doi.org/10.22034/jasd.2025.215435

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Raz Nahan Publishing.
This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Publisher: Raz Nahan Publishing (RN.PUB)

Corresponding Author: Hossein Ranjbar | **Email:** ranjbarhossein1352@hotmail.com

فصل‌نامه رهیافتی در جامعه شناسی و توسعه
Journal of Approaches in Sociology and Development
https://www.jasd.ir
دوره ۱، شماره ۱، بهار ۱۴۰۴، صفحات ۲۷ تا ۴۴
علمی پژوهشی
eISSN: 3115-7955

جرایم جوامع و مناطق آزاد تجاری و تکنیک‌های پیشگیری از آن در راستای توسعه و پیشرفت

حسین رنجبر[۱]، زینب درزی نیا[۲]

۱- گروه حقوق، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۲- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه حقوق، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ دریافت:
۰۹ اسفند ۱۴۰۳
تاریخ بازنگری:
۲۹ فروردین ۱۴۰۴
تاریخ پذیرش:
۲۳ اردیبهشت ۱۴۰۴

کلید واژه‌ها:
جرائم،
پیشگیری از جرم تکنیک‌های پیشگیری،
توسعه و پیشرفت،
مناطق آزاد

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، جرایم جوامع و مناطق آزاد تجاری و تکنیک‌های پیشگیری از آن در راستای توسعه و پیشرفت بود.

یافته‌ها: تحقیق و بررسی‌هایی در این زمینه دریافت شد که علاوه بر جرائم شایعی مانند رانت، اختلاس، رشوه، سرقت، جرائم خاصی مانند قاچاق، ورود و اقامت اتباع خارجی بدون مجوز، گواهی خلاف واقع کوتاژ و غیره در این مناطق به وفور رخ می‌دهد. هم چنین تکنیک‌های پیشگیری اجتماعی را می‌توان در قالب تدابیر بهبود و سالم‌سازی محیط، آگاهی رسانی عمومی و غیره بهبود داد. جهت پیشگیری وضعی نیز خنثی سازی عوامل جرم زا و انگیزه‌های بزه کارانه و... مفید می‌باشند.

نتیجه‌گیری: پیشگیری از جرم در مناطق آزاد تجاری نیازمند یک رویکرد چند جانبه است که شامل اقدامات امنیتی، آموزشی و همکاری‌های بین سازمانی می‌شود. با توجه به نیازهای خاص هر منطقه، پیاده سازی این استراتژی‌ها می‌تواند به کاهش نرخ جرم و افزایش امنیت در این مناطق بیانجامد

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): رنجبر، حسین و درزی نیا، زینب. (۱۴۰۴). جرایم جوامع و مناطق آزاد تجاری و تکنیک های پیشگیری از آن در راستای توسعه و پیشرفت. *فصلنامه رهیافتی در جامعه شناسی و توسعه*. (۱)۱، ۲۷-۴۴.

https://doi.org/10.22034/jasd.2025.215435

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Raz Nahan Publishing.
This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ناشر: انتشارات راز نهان

ایمیل: ranjbarhossein1352@hotmail.com
نویسنده مسئول: حسین رنجبر

مقدمه

کارایی مناطق آزاد تجاری در ایران به دلیل ترکیبی از ضعف‌های قانونی، سازوکارهای اجرایی ناکارآمد و فساد گسترده در گمرک و سازمان‌های مرتبط به شدت تضعیف شده است. این امر منجر به جرائم مختلف گمرکی و اقتصادی مانند اختلاس، اخاذی، فرار مالیاتی، قاچاق و اظهارات نادرست می‌شود که نه تنها خسارات مالی زیادی به دولت وارد می‌کند، بلکه تجارت و سرمایه‌گذاری قانونی را نیز مختل می‌سازد. بنابراین، نیاز فوری به یک رویکرد جامع و چندجانبه برای ارتقاء استانداردهای اخلاقی، افزایش شفافیت و بهبود فرآیندهای قانونی وجود دارد. پیشگیری از جرم، از راهبردهای اصلی سیاست جنایی است که برای مهار پدیده مجرمانه همواره مورد توجه است. اهمیت این راهبرد آنچنان است که پیشگیری از جرم در سطح مقررات فراتقنینی یعنی در قانون اساسی پیشبینی و به رسمیت شناخته شده است (یاری و همکاران،۱۴۰۱). در ایران، اهمیت بحث پیشگیری از وقوع جرم نیز در بند پنجم اصل ۱۵۶ قانون اساسی و در زیرمجموعه وظایف قوه قضائیه پیشبینی شده، ولی شکل عملیاتی به خود نگرفته است. به منظور تسریع در انجام امور زیربنایی، عمران و آبادانی رشد و توسعه اقتصادی، سرمایه گذاری و افزایش درآمد عمومی اجازه تشکیل مناطق آزاد داده شده است (اسمعیلی و سلیمانی،۱۴۰۱). قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۲/۰۶/۰۷ می‌باشد که مشتمل بر ۲۶ ماده است. در ماده ۱ آن به هدف از تشکیل این مناطق بدین صورت اشاره شده است: به منظور تسریع در انجام امور زیربنایی، عمران و آبادانی رشد و توسعه اقتصادی، سرمایه‌گذاری و افزایش درآمد عمومی، ایجاد اشتغال‌سالم و مولد، تنظیم بازار کار و کالا، حضور فعال در بازارهای جهانی و منطقه‌ای، تولید و صادرات کالاهای صنعتی و تبدیلی و ارائه خدمات عمومی، به‌دولت اجازه داده می‌شود مناطقی را به عنوان مناطق آزاد تجاری و صنعتی بر اساس موازین قانونی و این قانون اداره نماید (برنجی باقری و همکاران،۱۴۰۱). پیچیدگی زندگی در جوامع امروزی و تنوع نیازهای حیاتی مردم سبب آن شده تا با وجود تمام تلاش‌های به عمل آمده در پروسه چرخه مدیریت جرائم، برخی از موضوعات و مسائل جنبی آنها از نظر پنهان و مغفول مانده و بنابراین در حین عمل، مجریان را با مانع اساسی مواجه سازند. چند معضل فرار مالیاتی، سکوی واردات و قاچاق کالا، کوتاژ خلاف واقع و... در مناطق آزاد از جمله جرائم شایعی هستند که در این تحقیق به دنبال راهکارهای پیشگیری از جرم در مناطق آزاد تجاری می‌باشد. و در رابطه با این موضوع چند پژوهش به شرح ذیل انجام گرفته است (میرشکار،۱۴۰۳). اسمعیلی و سلیمانی (۱۴۰۱) تحقیقی با عنوان «بررسی حقوقی و جرم شناختی جرائم سرمایه گذاران در مناطق آزاد نمونه موردی: منطقه آزاد ارس» انجام دادند. این پژوهش با هدف بررسی حقوقی و جرم شناختی جرائم سرمایه گذاران در منطقه آزاد ارس انجام گرفت. حاجی آقازاده رودسری و سرباز قدیم (۱۴۰۰) تحقیقی را با عنوان «چالش‌ها و راهکارهای راهبردی برای موانع کارآفرینی در حوزه مناطق آزاد و تجاری کشور» انجام دادند. ظرفیت سازی برای توسعه فعالیت‌های اقتصادی از یک سو مستلزم ارائه آموزش‌ها و مهارت‌های کار آفرینی با رویکرد بازار محور و بر اساس نیازهای جامعه در همه سطوح آموزشی می‌باشد و از سوی دیگر نیازمند شناخت و رفع موانع در ایجاد زمینه‌های مناسب در راستای توسعه فعالیت‌های تولیدی و خدماتی است. سردارنیا و سالاری شهربابکی (۱۳۹۸) تحقیقی با عنوان «واکاوی پیشگیری از جرائم در ایران با تمرکز بر نظریه سیستمی در علوم سیاسی» انجام دادند. که پیشگیری از جرائم را در کل کشور با رویکرد سیستمی بررسی نمودند. هداوند و فضلی (۱۳۹۶) تحقیقی با عنوان «ماهیت حقوقی نظارت بر سازمان مناطق آزاد تجاری صنعتی ایران»

انجام دادند. که در آن به بررسی و تحلیل جامع قوانین مناطق آزاد اشاره شده است. روش کار در این تحقیق از نوع کاربردی و با روش تحلیلی – کتابخانه‌ای /اسنادی انجام می‌پذیرد. روش جمع آوری اطلاعات و داده‌های تحقیق به صورت فیش برداری و رجوع به اسناد و مدارک (کتابخانه‌ای) است. هدف اصلی این تحقیق بررسی و تبیین چگونگی پیشگیری از جرم در مناطق آزاد تجاری است و در این مقاله به این سؤال پاسخ خواهیم داد که راهکارهای پیشگیری وضعی و اجتماعی از جرائم خاص مناطق آزاد چگونه است؟

مبانی نظری

۱- جرائم مناطق آزاد تجاری

با توجه به رویکردهای تبیین‌کننده که توسط سیگل[1] (۲۰۱۰) ارائه شده است، حوزه اقتصادی از اهمیت ویژه‌ای برای تبیین جرم برخوردار است؛ به این علت که در سه رویکرد از پنج رویکرد اصلی تبیین‌کننده جرم، نقش عوامل اقتصادی (اعم از خرد و کلان) مهم است. محاسبه هزینه-فایده برای ارتکاب رفتارهای مجرمانه در افراد در قالب نظریه‌های انتخاب عاقلانه، نشان‌دهنده استفاده از مباحث اقتصاد خرد در جرم‌شناسی است. جرائم مناطق ازاد به دو نوع جرائم عام و جرائم خاص تقسیم می‌شود. جرائم عام که شامل تمامی جرایمی است که در نقاط دیگر هم وجود دارد و جرائم خاص این مناطق به جرایمی اطلاق می‌شود که مختص این مناطق است (خسروی کتولی و همکاران،۱۴۰۳: ۱۵۸).

۱-۱ جرائم شایع مناطق آزاد تجاری

۱-۱-۱ مالیات

ماده ۱۸۲ قانون مالیات‌های مستقیم بیان می‌کند: «کسانی که مطابق مقررات این قانون مکلف به پرداخت مالیات دیگران می‌باشند و همچنین هرکس که پرداخت مالیات دیگری را تعهد یا ضمانت کرده باشد و کسانی که بر اثر خودداری از انجام تکالیف مقرر در این قانون مشمول جریمه‌ای شناخته شده‌اند در حکم مؤدی محسوب و از نظر وصول بدهی طبق مقررات قانونی اجرای وصول مالیات‌ها با آنان رفتار خواهد شد». بر این اساس، صاحبان کسب‌وکار و شرکت‌ها متناسب با نوع فعالیت‌شان موظف به پرداخت انواع مالیات از جمله انواع مالیات بر درآمد و مالیات بر دارایی در مهلت قانونی تعیین شده هستند اما بسیار پیش آمده به دلیل یعافیت مالیاتی در مناطق ازاد شر کت‌هایی که عملاً در جایی غیر از منا، ق ازاد فعالیت می‌کنند برای فرار از مالیات اقدام به ثبت شرکت صوری در این مناطق می‌نمایند (کون و همکاران[2]،۲۰۲۱: ۱۴۸).

۱-۱-۲ پولشویی

ایران مرزهای دریایی و زمینی گسترده‌ای دارد که مستعد قاچاق هستند. وقتی نظارت بر آن‌ها ضعیف است و قاچاق صورت می‌گیرد فقط منطقه آزاد را متهم می‌شود. در مورد پولشویی هم گفته می‌شود که منطقه آزاد معدن پولشویی است. مناطق مستعد پولشویی هستند اما وقتی نهادهای مربوطه مانند بانک مرکزی، سازمان بازرسی و دیوان محاسبات

[1] - Sigel
[2] - Kon & etal

نظارتی مناسبی ندارند طبیعی است که یکسری بدون ترس و دغدغه از این فرصت سوء استفاده کنند. با وجود کارکردهای مختلفی که ممکن است برای هر منطقه متصور باشیم، جذب سرمایه‌گذار، مخصوصاً سرمایه گذارخارجی، هدف مشترک این مناطق است. نقش سرمایه گذار خارجی در مناطق تعریف نشده است و شرایط حضورش هم فراهم نیست. سرمایه گذار خارجی نباید برای ورود به منطقه مشکل روادید داشته باشد (بغزیان،۱۴۰۰).

۱-۱-۳ رانت‌خواری

به رغم اینکه اهمیت مناطق آزاد تجاری همواره در اسناد برنامه توسعه اقتصادی کشور مورد توجه بوده، نگاهی به عملکرد این مناطق حاکی است که در عمل موفقیت چندانی در این حوزه به دست نیامده است و با وجود تمام مزیت‌ها و ظرفیتها، مناطق یاد شده نتوانسته‌اند از جایگاه مناسبی در توسعه صادرات کشور که یکی از مهمترین اهدف تأسیس این مناطق است، برخوردار باشند. عملکرد مناطق آزاد کشور گویای این واقعیت است که به استناد اطلاعات آماری در دسترس، این مناطق در کشور محلی برای خروج ارز به جای ارزآوری و ورود محصولات متنوع خارجی به جای صادرات تولیدات داخلی است. در واقع، این مناطق در دستیابی به اصلیترین رسالت‌های خود یعنی جذب سرمایه گذاری خارجی، ارتقای صادرات و اشتغالزایی چندان موفق نبوده‌اند (مشفق،۱۴۰۱).

۱-۱-۴ رشوه

یکی دیگر از جرائمی که ممکن است توسط کارمندان مناطق ازاد علی الخصوص گمرک رخ می‌دهد ارتشاء است. زمانی که کارمند گمرک در معاملات دولتی برای انجام دولتی وجهی را دریافت کند هرچند انجام آن کار مشروع باشد مرتشی و فردی که وجه را پرداخت کرده است راشی است. اهمیت سلامت نظام اداری و نظارت بر حسن کارکرد آن موجب شد تا موضوع رشوه دادن و رشوه گرفتن در قانون رسیدگی به تخلفات اداری کارکنان دولت و همچنین در قانون مدیریت خدمات کشوری و آیین‌نامه‌های مصوب هیات دولت مورد توجه قرار گرفته و راهکارهایی برای جلوگیری از این جرم بیان شود. بند ۱۷ ماده ۸ قانون رسیدگی به تخلفات اداری، گرفتن رشوه را تخلف دانسته و برای مرتکب آن مجازات تعیین کرده است. بر این اساس، یکی از موارد تخلفات اداری، گرفتن وجوهی غیر از آنچه در قوانین و مقررات تعیین شده یا اخذ هرگونه مالی است که در عرف رشوه‌خواری تلقی می‌شود (احمدی همکاران، ۱۴۰۱).

۱-۱-۵ اختلاس در گمرک

جرم اختلاس باید توسط کارمند دولت اعم از رسمی و غیر رسمی و در رابطه با وظایفی واموالی باشدکه به کارمند سپرده شده است باشد. با توجه به تعریف فوق روشن است که این جرم توسط کارمند گمرک که در مناطق ازاد می‌باشد رخ می‌دهد. جرم اختلاس ممکن است نسبت به اموال خود گمرک و یا نسبت به اموال اشخاص نزد گمرک رخ دهد. رسیدگی به جرم اختلاس در صلاحیت مجتمع قضایی جرائم کارکنان دولت که شعباتی از دادگاه‌های عمومی هستند می‌باشد. اختلاس در گمرک در زمینه رجیستری گوشی‌های آیفون در پی انتشار اخباری مبنی بر اختلاس در گمرک در

زمینه رجیستری گوشی‌های آیفون، سخنگوی وقت گمرک ایران از تشکیل پرونده قضایی برای این موضوع خبر داد (اگروال[1]،۲۰۲۲: ۲۰۱)

۱-۱-۶ اخاذی در داخل گمرک

زمانی که شخصی به صورت غیرقانونی و با توسل به زور و تهدید علیه ضررهای نفسانی یا شرفی یا مالی و یا افشای سری علیه طرف یا بستگان دیگری وجه یا مالی را دریافت کند و یا دررابطه با آن شخص تبلیغاتی نادرست نماید یا اطلاعاتی را تحصیل نماید, مرتکب جرم اخاذی می‌شود. با یک مثال ساده می‌توانیم متوجه شویم که چگونه این اتفاق در گمرک ممکن است رخ دهد. تصور کنید, بایگان اظهارنامه گمرکی که شغل و وظیفه رسمی او, بایگانی است, هنگام بایگانی اظهارنامه‌ای که مشمول مروز زمان قانونی نیز شده متوجه مبلغ هنگفتی کسر دریافتی وصول نشده می‌شود. با توجه به آدرس صاحب کالا در اظهارنامه, به محل اقامت او مراجعه نموده از فقدان اطلاعات و مقرراتی صاحب کالا سوءاستفاده نموده و مبلغی از وی اخذ می‌نماید (افق، ۱۴۰۲).

۱-۱-۷ سرقت از انبارهای مناطق آزاد و گمرک

نوع دیگری از جرائم گمرکی سرقت از انبار گمرک است. سرقت انواع و مصادیق گونانگونی دارد، از قبیل: سرقت مسلحانه، یا سرقت وسایل و متعلقات مربوط به تأسیسات عمومی. حکم سرقت بسته به نوع آن متفاوت خواهد بود. به گزارش مدیر کل گمرکات برخی واردکنندگان از به سرقت رفتن قطعات خودروهای وارداتی که در گمرک و بنادر قرار دارد، حکایت دارد؛ آن طور که مدیر عامل سازمان اموال تملیکی گفته اکنون تعداد زیادی خودروی وارداتی دپو شده وجود دارد که بسیاری از قطعات آنها به سرقت رفته است (سابین و هسه[2]،۲۰۲۲: ۱۶۹).

۱-۱-۸ خرید و فروش زمین به اتباع بیگانه

مطابق ماده ۹۶۱ قانون مدنی، اتباع بیگانه می‌توانند از تمامی حقوقی که اتباع ایرانی دارند، برخوردار شوند مگر اینکه یکسری موارد استثنا شده باشد. یکی از مواردی که در قوانین مختلف دارای محدودیت‌هایی در ارتباط با اتباع بیگانه است، مساله تملک و انتقال مالکیت اموال غیرمنقول این افراد است. مطابق با قانون راجع به تملک اموال غیرمنقول اتباع خارجی مصوب ۱۳۱۰/۳/۱۶ تملک هر نوع زمین مزروعی به هر میزان توسط اتباع خارجی مجاز نیست. اکثر مناطق ازاد تجاری همانند کیش، قشم، چابهار، خارجی هستند و اصلاً مشخص نیست که با وجود غیرقانونی بودن این معاملات، چگونه خرید و فروش ملکی انجام می‌شود. متاسفانه آماری در این خصوص موجود نیست تا ابعاد و پیامدهای این موضوع مشخص شود اما می‌توان حدس زد که راهکار اصلی خارجی‌ها، دور زدن قانون است.

[1] - Aggarwal
[2] - Sabine & Hesse

۲-۱ جرائم خاص مناطق ازاد تجاری

۱-۲-۱ قاچاق در مناطق آزاد تجاری (ارز کالا و انسان)

از اردیبهشت ۱۳۹۷ به دنبال تشدید تحریم‌های ایران ممنوعیت گسترده کالاها در کشور رقم خورد. با گسترش ممنوعیت و از سویی توسعه مناطق آزاد قاچاق هم رشد بی رویه کرد. با وجود مناطق آزاد و مناطق اقتصادی فراوانی که در کشور هست و از سوی مجاز بودن واردات توسط گروه‌های خاص از جمله کوله‌بران، جلوگیری کردن از قاچاق غیرممکن است. مناطق آزاد به دلیل شرایط خاص خود، همچون معافیت از بسیاری از مقررات گمرکی و مالیاتی، همواره به عنوان بستر مناسبی برای فعالیت‌های تجاری قانونی و همچنین غیرقانونی مطرح بوده‌اند. این مناطق به دلیل کمبود نظارت‌های کافی و پیچیدگی‌های قانونی، به محل عبور و مرور کالاهای قاچاق تبدیل شده‌اند. یکی از دلایل اصلی افزایش قاچاق در مناطق آزاد، عدم نظارت کافی و کارآمد است. نبود زیرساخت‌های مناسب برای کنترل و نظارت بر ورود و خروج کالاها، قاچاقچیان را به بهره‌برداری از این خلأها تشویق کرده است. علاوه بر این، وجود فساد اداری و همکاری برخی از مقامات با قاچاقچیان نیز به گسترش این پدیده دامن زده است (محمدی فرد،۱۴۰۲).

۲-۲-۱ سو استفاده از معافیت‌های مالیاتی

به موجب ماده ۱۳ قانون مناطق آزاد، معافیت مالیاتی به مدت ۲۰ سال برای هر نوع فعالیت اقتصادی است. بحث مالیات بر فعالیتهای اقتصادی در این مناطق باید با دقت نظر بیشتری مورد توجه قرار گیرد. اول اینکه، اگر کشورهایی مانند امارات متحده عربی یا چین قانون ۲۰ ساله معاف از مالیات را به کار می گیرند، شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متفاوتی در مقایسه با ایران دارند. زمانی می توان چنین قانونی را اعمال کرد که شرایط اقتصاد کلان باثبات باشد. در اقتصاد کشور ما در ۲۰ سال، انواع تحریم‌های اقتصادی و انواع تغییرات در سیاست‌های اقتصادی و بخشنامه‌ها بر بنگاه‌های اقتصادی تحمیل شده که باعث ایستایی کار و افزایش هزینه برای بنگاه‌های مستقر در این مناطق شده است نفس اعطای معافیت ۲۰ ساله برای بنگاه‌ها نیز محل اشکال است. برای پویایی در فعالیت بنگاه‌های اقتصادی نباید قانون معافیت برای همه بنگاه‌ها یکسان باشد، بلکه باید بر اساس ماهیت، نوع فعالیت و بازدهی‌ای که دارند، متفاوت باشد (مشفق،۱۴۰۱).

۳-۱-۲ جرائم دیرکرد اخذ مجوز فعالیت اقتصادی

طبق ماده (۱) ارجاعی، در ماده (۱۲) قانون نظام صنفی کشور مصوب ۲۴ اسفندماه ۱۳۸۹ با اصلاحات و الحاقات بعدی، عبارت «در چارچوب قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار مصوب ۵ اردیبهشت ماه ۱۴۰۱» بعد از عبارت «نسبت به اخذ مجوز کسب» الحاق و یک تبصره به شرح زیر به عنوان تبصره (۶) به این ماده اضافه می‌شود: «تبصره ۶- هر شخص حقیقی یا حقوقی که بر خلاف مقررات این ماده محل کسبی را دایر و فعالیت صنفی کند علاوه بر اعمال ماده (۲۷) این قانون، به‌عنوان متخلف شناخته می‌شود. متخلف از تاریخ شروع فعالیت تا زمان اقدام به اخذ پروانه کسب، به ازای هر نوبت شناسایی که مدت آن نمی‌تواند در هر مرتبه نسبت به مرتبه قبل کمتر از ۳۰ روز (یک ماه) باشد، مبلغ ۱۰ میلیون ریال جریمه است، به حساب درآمدی عمومی نزد خزانه داری کل کشور واریز می‌شود. جریمه مذکور هر ساله بر اساس نرخ تورم اعلامی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعدیل و به‌روزرسانی می‌شود (یاری و همکاران،۱۴۰۱).

۱-۲-۴ استفاده از «حساب اجاره‌ای»

با اینکه خرید، فروش، اجاره و اعطای وکالت کارت‌های بازرگانی اقدام مجرمانه محسوب می‌شود؛ زیرا که آیین نامه مقررات صادرات و واردات استفاده از کارت بازرگانی را قائم به شخص می‌داند. مجوز فعالیت بازرگانی صرفاً مربوط به فردی است که کارت بازرگانی به نامش صادر شده است و تحت هیچ شرایطی قابل واگذاری به غیر نیست. لذا استفاده از حساب‌های اجاره‌ی یا کارتخوان سایر افراد برای سو استفاده از معافیت‌های مناطق آزاد از جمله مسائل شایع می‌باشند.

۲-۱-۵ سوء استفاده از معافیت‌های مالیاتی مناطق آزاد با ثبت شرکت‌های صوری

متاسفانه بسیاری از شرکت‌ها علی الخصوص شرکت‌های بزرگ برای فرار از پرداخت مالیات تقدام به ثبت شرکت‌های صوری در مناطق ازاد می‌نمایند تا از معافیت ۲۰ ساله مالیاتی در این مناطق بهره مند گردند. اما عملاً در مکان دیگری فلالطت می کنند و این خود معضل بزرگی برای سیستم مالی کشور به حساب می‌آید.

۲-۱-۶ گواهی خلاف واقع کوتاژ

کوتاژ گمرکی یک کد شناسایی منحصر به فرد است که توسط اداره گمرک برای هر محموله وارداتی یا صادراتی صادر می‌شود. کوتاژ به گمرک امکان می‌دهد تا به راحتی وضعیت و مشخصات محموله را پیگیری کند و اطمینان حاصل نماید که تمامی اطلاعات مربوط به آن به درستی ثبت و مدیریت شده‌اند. از طریق کوتاژ گمرکی، فرآیندهای اداری و اجرایی گمرک تسهیل شده و امکان رصد دقیق‌تر و کنترل بیشتر بر **واردات** و **صادرات کالا** نیز فراهم می‌شود. این کد همچنین نقش مهمی در جلوگیری از تخلفات و تقلب‌های احتمالی داشته و به شفافیت و انضباط در تجارت بین‌المللی کمک می کند. این ابزار کلیدی به بهبود کارایی فرآیندهای گمرکی و جلوگیری از تخلفات کمک می کند. نمونه بارز تخلفات موضوع این بند در شرکت دبش اتفاق افتاده است که دران بدون اینکه چای وارد کشور شود گواهی خلاف واقع کوتاژ صادر می گشت (شاهین پور و همکاران،۱۴۰۰).

۲-۱-۷ فروش ارز نیمایی در بازار آزاد و عدم رفع تعهد آن

فروش ارز نیمایی نرخ بازار آزاد در مناطق ازاد تجاری جرمی فراگیر است دولت برای حمایت از تولید و واردات و صادرات به شرکت‌ها ارز نیمایی پرداخت می کند اما بعضی از شرکت‌ها به جای تولید و واردات اقدام به فروش ارز می‌نمایند. صادر کنندگان نیز جهت معافیت مالیاتی باید ارز حاصل از فروش کالا را به کشور باز گردانند که عملاً چنین اتفاقی نمی‌افتد. در رابطه با عدم رفع تعهدات ارزی به عنوان مثال می‌توان به شرکت تولید کننده هیدرو کربن و قیر اشاره کرداین شرکت برای یک میلیارد و چهارصد میلیون دلار ارز دریافتی خود، رفع تعهد نداشته، کالایی وارد نکرده است.

۲-۱-۸ کم اظهاری یا عدم اظهار (تخلفات مخالف با قانون امور گمرک)

اظهار کالا در قوانین گمرکی یعنی صادرکننده، واردکننده یا وکلای آن‌ها به گمرک اعلام کنند چه نوع کالایی را قصد دارند از گمرک خارج کنند. در این وضعیت روال قانونی جهت خروج کالا باید طی شود و عوارض و مالیات نیز

پرداخت می‌شوند. گاهی اوقات صاحبان کالا در میان کالاهای خروجیِ دارای مدارک و اسناد، کالاهای اظهار نشده‌ای با ارزش و حقوق گمرکی قرار می‌دهند. در این شرایط آن‌ها مرتکب تخلف گمرکی شده‌اند. این تخلفات شامل عدم اظهار کالاهای موجود است که در برخی موارد، کالاهای اظهار شده را همراه دارند. در بعضی موارد، این کالاهای اظهار نشده مجاز هستند و مبلغ حقوق گمرکی، حقوق ورودی و عوارض آن‌ها کمتر از کالاهای اظهار شده است (ربانی و حیات نیا،۱۴۰۳).

۲-۱-۹ تخلفات گمرکی به همراه خسارات مالی برای دولت

در قسمت پذیرش اظهارنامه گمرکی، اسناد بصورت اجمالی بررسی می‌شوند. البته، پس از آن‌که رایانه مرکزی آن اظهارنامه را فراخوانی کرد. در این مرحله، پیش از ترخیص کالا یک فیش بانکی برای تائید پرداخت، توسط صندوق صادر خواهد شد. اگر در این مرحله مغایرتی که سبب تحمیل خسارات مالی به دولت شود، مشاهده گردد، جرائم گمرکی محسوب شده و شامل پرداخت جریمه می‌شود. برای این تخلف باید هزینه متعلقه دریافت شده و علاوه‌بر دریافت مابه‌التفاوت، مبلغ دیگری نیز به عنوان جریمه پرداخت شود.

۲-۱-۱۰ اخذ حقوق و عوارض گمرکی برخلاف قانون یا زیاد

یکی از مهم‌ترین وظایف گمرک, دریافت حقوق ورودی است. براساس ماده ۶۰۰ قانون مجازات اسلامی مسئولین دولتی و مستخمین و مامورینی که مأمور تشخیص یا تعیین یا محاسبه یا وصول وجه یا مالی به نفع دولت هستند حق ندارند برخلاف قانون یا زیاده برمقررات قانونی اقدام و وجه یا مالی اخذ یا امر به اخذ آن نماید و علاوه بر مجازات حبس آن چه بر خلاف قانون و مقررات اخذ نموده ست به ذی نفع مسترد می‌گردد. براساس این ماده, کارمندانی نظیر ارزیاب و کارشناس امور گمرکی که مسئول دریافت حقوق و عوارض گمرکی رخ می‌دهد (میرشکار، ۱۴۰۳)

۲-تکنیک های پیشگیری کیفری از جرائم خاص در مناطق آزاد تجاری

تکنیک‌های پیشگیری که به دو شکل کیفری و غیر کیفری می‌باشد. پیشگیری کیفری با تهدید کیفریِ تابعان حقوق کیفری از یک سو، و به اجرا گذاشتن این تهدید از طریق مجازات کسانی‌که ممنوعیت‌های کیفری را نقض کرده‌اند از سوی دیگر می‌باشد که شامل پیشگیری قضایی و انتظامی می‌باشد. که پیشگیری قضایی شامل دادگستری و سازمان تعزیرات حکومتی و سازمان بازرسی کل کشور می‌باشد و پیشگیری انتظامی شامل اقدامات نیروهای پلیس و انتظامی جهت کنترل جرم و دستگیری مجرمان بالفعل و ارعاب مجرمان بالفعل می‌باشد (میری و عیسی زاده،۱۴۰۲).

۳ -تکنیک‌های پیشگیری غیر کیفری از جرائم مناطق ازاد تجاری

که خود شامل دو تکنیک پیشگیری اجتماعی و پیشگیری وضعی می‌باشد.

۳-۱ پیشگیری اجتماعی از جرائم خاص مناطق ازاد

۳-۱-۱ توسعه اخلاق حرفه‌ای و کدهای رفتاری

گرایش به مادیات در خانواده‌ها رواج یافته و کانون توجه است به دنبال آن کنش و واکنش ارزش‌ها فرهنگ‌ها و هنجارها همگی تحت تأثیر نگرش مادی قرار می‌گیرد در جامعه‌ای که ارزش انسان به میزان ثروت و دارایی او است نه به میزان فکرت و آگاهیش هر کس برای کسب موقعیت اجتماعی ممکن است دست به هر کاری بزند ولو غیر قانونی و بر خلاف قواعد و ضوابط اجتماعی و بدین ترتیب زمینه بزهکاری و ناهنجاری‌ها در جامعه فراهم شود در مقابل توجه بیشتر به موازین اخلاقی و انسانی می‌تواند جامعه را به سوی پارسایی پویایی و پیشرفت سوق دهد. یکی اچز دلایل عمده ارتکاب فساد در دستگاه‌های اداری جهل و بی‌توجهی کارکنان آنان به باورهای اخلاقی و ارزش‌های انسانی می‌باشد لذا برای افزایش آگاهی و توجه به این مهم تدوین اصول و قواعد رفتاری ضروری است قواعدی که به ارزش‌های معنوی و تعالیم دینی و تشویق افراد درستکار در خدمات دولتی تاکید بورزد بخش خواهد بود (وانلینگ و همکاران[1]،۲۰۲۲).

۳-۱-۲ تقویت سطح ارزش‌های دینی و اخلاقی

سطح فرهنگ اخلاقی و دینی افراد در هر جامعه و منطقه‌ای یکی از راهکارهای پیشگیری اجتماعی نسبت به همه افرادی است که در آن جامعه زندگی می‌کنند در واقع فرهنگ در فرض ما اخلاقی و دینی بخشی از محیط اجتماعی افراد را تشکیل می‌دهد که با آن فکر و زندگی می‌کنند و برای آن احترام ویژه‌ای قائل می‌باشند بنابراین با تکیه بر فرهنگ دینی و تقویت آن می‌توان از وقوع جرم در مناطق آزاد تجاری پیشگیری کرد ارزش‌های اخلاقی در یک فرد هزینه‌های اخلاقی بزهکاری را افزایش می‌دهند و در نتیجه احتمال ارتکاب آن را کاهش می‌دهند البته واضح است احیای ارزش‌های اخلاقی و دینی به همراه اصلاح محیط‌های اقتصادی و سیاسی در مناطق آزاد تجاری بهترین نتایج را از حیث پیشگیری جرائم خواهد داشت.

۳-۱-۳ دسترسی به اطلاعات

انتشار اطلاعات راجع به امور و مدیریت مسائل دولتی و افزایش دسترسی افراد جامعه به اطلاعاتی در رابطه با سیاستگذاری‌ها و عملکرد دستگاه‌های اجرایی قضایی با افزایش امکان نظارت جامعه بر نظام عمومی و همچنین بالا بردن میزان پاسخگویی این نظام گام موثری در جهت پیشگیری از بزهکاری اقتصادی در مناطق آزاد تجاری محسوب می‌شود (ژنگ و ناتس[2]،۲۰۲۱).

۳-۱-۴ بسیج جامعه مدنی از طریق آموزش عمومی و بالا بردن سطح آگاهی

هرگاه افراد جامعه نسبت به پدیده جرائم مانند قاچاق رشوه رانت و فرار از مالیات دارای آگاهی و شناخت کامل باشند و از ویژگی‌ها و آثار آن مطلع باشند در مقابله با موضوع می‌کوشند اولاً از ورود آن به محیط و مناطق خود جلوگیری نموده ثانیاً در صورت ورود بدون آنکه خود به آن آلوده شوند از طرق مختلف در پی رفع آن باشند برای بسیج جامعه

[1] - Wanling & etal
[2] - Zeng & Notes

مدنی از طریق آموزش عمومی در این مناطق می‌توان از رادیو تلویزیون روزنامه‌ها و به طور کلی نشریات اینترنت و حتی ارسال بسته‌های آموزشی به آدرس الکترونیکی افراد در این مناطق بهره جست راه‌اندازی کارگاه‌های آموزشی نشست‌های تخصصی و همایش‌ها به منظور بحث درباره مشکلات و اقدامات پیشنهادی از روش‌های مفید دیگر می‌باشند همچنین انتشار اطلاعات راجع به تحقیق، تعقیب و سایر رسیدگی‌ها و حتی محکومیت در پرونده‌های مربوط به رشوه قاچاق رانت و فرار از مالیات نیز پیام بازدارنده مهمی برای افرادی که در این حوزه‌ها فعالیت می‌کنند ارسال می‌کند (میری و عیسی زاده، ۱۴۰۲).

۳-۱-۵ گزارش دهی عمومی

یکی از اهداف برنامه‌های پیشگیرانه اجتماعی ارتقای سطح همکاری‌های جامعه مدنی با نهادهای مبارزه با جرائم می‌باشد لذا فراهم نمودن فضایی جهت افزایش پشتیبانی اعضای جامعه مدنی از این برنامه‌ها و تجهیز آنان به اطلاعات کافی در رابطه با ابزارهای مورد استفاده در این زمینه ضروری است در این میان برقراری تمهیدات گزارش دهی و تضمین حمایت از اطلاعات دهندگان فساد و جرائم اقتصادی گامی مؤثر در راستای ایجاد انگیزه در مردم جهت حمایت از این برنامه‌ها می‌باشد ترویج فرهنگ گزارش دهی جرائم اقتصادی در مناطق آزاد تجاری می‌توان نسبت به حاکمیت فرهنگ مسئولیت پذیری و پاسخگویی نیز امیدوار بود (توکلی، ۱۳۸۷).

۳-۱-۶ تثبیت و برقراری نظام شایسته سالاری بین کارکنان دولتی

آیت اصل شایسته سالاری در انتصاب مدیران و گزینش کارکنان یکی از روش‌های مؤثر جهت پایین آوردن فرصت‌های ارتکاب جرم در مناطق آزاد تجاری و در نتیجه پیشگیری اجتماعی از بروز جرائم اقتصادی می‌باشد به همین جهت توجه خاص در استخدام و انتصابات در دستگاه‌های دولتی در مناطق آزاد تجاری در جهت پیشگیری اجتماعی از ارتکاب جرائم اقتصادی با سالم‌سازی محیط اجتماعی و حذف یا کاهش عوامل اجتماعی وقوع جرم از اهمیت فوق العاده‌ای برخوردار است.

۳-۱-۷ کاهش بروکراسی و تسهیل مقررات مربوط به ترخیص کالا در گمرک مناطق آزاد تجاری

ساختار اداری ناکارآمد و ضرورت رعایت بسیاری از الزامات قانونی بسیار در این مناطق شایع است. بوروکراسی اداری در این مناطق باعث ایجاد زنجیره‌ای از روابط ناسالم موازی گشته تا اخذ مجوزها از طریق رشوه و... سریع‌تر انجام گیرد. کاهش بوروکراسی اداری همانند شهر دبی می‌تواند از انجام جرم به شدت بکاهد (دلیمیتزیز و ناتس[1]، ۲۰۲۱).

۳-۱-۸ توسعه اشتغال مولد متوازن و امنیت در مناطق مرزی

از زمان‌های قدیم شاهد تبعیض در تقسیم امکانات مادی بین پایتخت و شهرهای نزدیک مرکز نسبت به مناطق مرزی بوده‌ایم به نحوی که توسعه اقتصادی استان‌های تهران اصفهان فارس و مشابه آنها قابل مقایسه با توسعه اقتصادی در مناطق

[1] - Delimatsis & Notes

آزاد تجاری و مرزیاستان‌های آذربایجان غربی شرقی اردبیل و غیره به همین دلیل باید مناطق مرزی متوازن و همسان با مناطق مرکزی توسعه اقتصادی یافته و در نتیجه مشاغل سالم جهت جلوگیری از کشش و جذب نیروهای مستعد کار به طرف جرائم خاص این مناطق گردد. ضمناً در مناطق مختلف مرزی کشور ایران گروهک‌های مسلح متعددی فعالیت دارند در استان‌های آذربایجان غربی و مناطق آزاد تجاری ماکو و ارس و ایلام و کردستان گروهک مسلح پژاک اقدام به عملیات مسلحانه علیه مأمورین دولتی و غیرنظامیان مناطق مرزی و ایجاد ناامنی می‌نماید طبعاً چنین اقداماتی مانع جدی برای سرمایه‌گذاری و توسعه اقتصادی در این مناطق می‌باشد (عباسپور و همکاران،۱۴۰۲).

۹-۱-۳ کاهش سود بازرگانی و تعرفه گمرکی کالاهای وارداتی

یکی از انگیزه‌های بروز جرائمی همانند قاچاق در مناطق آزاد تجاری افزایش قیمت کالا در صورت ترخیص آن از گمرک با پرداخت تعرفه گمرکی و سود بازرگانی می‌باشد.

۳-۲ تکنیک‌های پیشگیری وضعی از جرم در مناطق آزاد تجاری

تدابیری از جرائم خاص مناطق آزاد تجاری با استفاده از سیستم‌های نظارتی و کنترلی در واقع مبنای پیشگیری وضعی تا حدودی متأثر از نظریه حسابگری مجرمانه جرمی بنتام می‌باشد مطابق با دیدگاه فوق هر فردی به طور ناخودآگاه بنابر محاسبه خوبی و بدی حاصل از کردار خویش امور خود را اداره می‌کند.

۱-۲-۳ استفاده از محرک‌های مثبت برای ارتقای انگیزه کارکنان

ایجاد محرک‌های مثبت مانند افزایش دستمزد پرداخت پاداش در برابر عملکرد کارآمد ارتقا یا بهبود موقعیت شرایط و امنیت شغلی از جمله راهکارهایی است که می‌تواند در پیشگیری از جرائم خاص مناطق آزاد تجاری مورد استفاده قرار گیرد. به عنوان مثال افزایش حقوق و مزایای کارکنان گمرک و مناطق آزاد می‌تواند قدم مثبتی در کاهش تمایل انها به جرم باشد (عطاشنه و همکاران،۱۴۰۱).

۲-۲-۳ کاهش ارتباط میان کارگزاران دولتی از جمله گمرک و استفاده کنندگان از خدمات اداری

رفت و آمدهای متوالی مراجعه کنندگان به مراکز اداری جهت انجام امور از زمینه‌های مؤثر بزهکاری و تخلف از قوانین می‌باشد جهت حل این معضل مکانیزم نمودن برقراری ارتباط میان تمام دستگاه‌های اداری و مراجعه کنندگان مناطق آزاد تجاری علاوه بر به حداقل رساندن مراجعه مستقیم موجب تسریع انجام امور عمومی و کاهش هزینه‌ها در این مناطق می‌گردد همچنین مکانیزم نمودن فرایند ارائه خدمات دولتی از طریق برنامه‌هایی همچون دولت الکترونیک موجبات دسترسی بیش از پیش مردم به جریان آزاد اطلاعات را فراهم می‌آوردو رشد آگاهی آنان از اوضاع اجتماعی را به دنبال دارد (احمدی،۱۴۰۱).

۳-۲-۳ اعلام دارایی

یکی از شیوه‌های دیگر پیشگیری وضعی در مناطق آزاد تجاری فواید حاصل از فساد اقتصادی صاحبان مناصب عمومی و عموم جامعه و از این طریق زیر سؤال بردن مشروعیت منابع آنها است و مقامات عمومی را به دو شیوه می‌توان ملزم به اعلام دارایی‌شان نمود.

شیوه نخست از طریق ابزارهای قانونی همچون قوانین یا آیین‌نامه‌ها و در شیوه دوم به عنوان شرط قراردادی برای استخدام دارایی‌هایی که باید توسط کارگزاران دولتی مذکور اعلام گردند عبارتند از مادی نظیر حساب‌های بانکی سهام اموال غیرمنقول منافع تجاری مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی مدیریت شرکت‌ها و امتیازات خاص در بهره‌بندی از امکانات و همچنین منافع غیر مادی چون عضویت در سازمان‌های غیردولتی است (برنجی باقری و همکاران،۱۴۰۱).

۳-۲-۴ انضباط بخشی شفاف سازی و منطقی نمودن گردش مالی پولی و ارزی

ایجاد انضباط مستندسازی و شفافیت در نظام پولی مالی و ارزی از طریق اعمال سیاست گذاری برنامه‌ریزی و تعامل در استفاده از ظرفیت‌ها و فرصت‌ها در اصلاح و حمایت از اجرای قوانین مقررات و آیین نامه‌های مؤثر در حوزه شفاف سازی تبادلات مالی پولی نمودن تمامی فرایندهای گردش پولی و مالی با استفاده از فناوری‌های نوین گامی مؤثر در پیشگیری از سو استفاده رانت رشوه قاچاق وپو وشویی و غیره از نظام گردش مالی پولی ارزی خواهد بود.

۲-۳-۵ برنامه‌های اجرایی پیشگیری وضعی از قاچاق فرآورده‌های نفتی یارانه‌ای

اختلاف قیمت سوخت در دو سوی مرزها به دلیل تعلق گرفتن یارانه‌ها در داخل باعث افزایش بی رویه قاچاق سوخت گشته است. اصولی کردن سهمیه‌ها، تجهیز شناورهای سوخت رسان به جی پی اس، ردیاب و کنترل باک خودروها و کامیون‌ها از جمله بر نامه‌های پیشگیری در این زمینه می‌باشد.

۲-۳-۶ ایجاد توسعه و حمایت از به کارگیری فناوری‌های نوین و سیستم‌های مکانیزه یکپارچه

سیستم‌های الکترونیکی و هوشمند می‌تواند ضعف ذاتی انسان در نظارت بر جریان واردات و صادرات و حمل کالاها بپوشانند دو نمونه از دستگاه‌های نوین کشف کالای قاچاق می‌توان به دستگاه موادیاب و سلاح‌یاب اشاره کرد. همچنین به کارگیری شرکت مخابرات از سریال کلیه گوشی‌های موبایل وارداتی به وسیله دستگاه بارکد خوان را می‌توان به عنوان نمونه‌ای از پیشگیری وضعی از قاچاق در مناطق آزاد تجاری بیان نمود. همچنین نصب دوربین‌های مداربسته در محوطه‌های ارزیابی گمرکات مسافری و گمرکات فرودگاه‌ها و قرار دادن دستگاه‌های ایکس ری و گیت در خروجی‌ها احتمال دستگیری و لو رفتن افرادی که قصد ورود و خروج کالای خرد و کم حجم را دور از چشم مأمورین گمرکی دارند افزایش داده (عباسی و پیری،۱۴۰۱).

۲-۳-۷ مبادلات مرزی

با توجه به اینکه اکثریت مناطق آزاد تجاری ایران در مناطق مرزی واقع شده‌اند ایجاد بازار چه های مرزی می‌تواند برای تبادل کالاها و جلو گیری از قاچاق بسیار مؤثر باشد.

۲-۳-۸ ساماندهی اسکله‌ها و ترافیک دریایی

از زمان‌های دور احداث اسکله در مجاورت دریا و خشکی با سرمایه‌گذاری خصوصی و افراد آن منطقه انجام می‌شده است و با گذشت زمان برخی از اسکله‌ها متروک هم شده‌اند بی‌انضباطی در احداث اسکله‌ها و نیز تردد وسایل نقلیه آبی عامل مهمی در ایجاد جرائم مانند قاچاق کالا در این مناطق می‌باشد و ناگزیر باید به نظارت بر امور اسکله‌ها و انضباط بخشی بر آن پرداخت.

۲-۳-۹ نصب سیستم کنترل سوخت بر مبنای مسافت طی شده و سیستم ردیاب بر وسایل حمل و نقل

با توجه به قیمت فاحش سوخت مورد استفاده وسایل نقلیه مذکور در ایران نسبت به کشورهای همسایه اکثراً وسایل نقلیه تردد کننده بین دوبل مذکور اقدام به قاچاق سوخت از ایران به کشورهای همسایه می‌نمایند، بنابر این باید تمام وسایل حمل و نقل نصب سیستم کنترل مصرف سوخت بر مبنای مسافت طی شده و نیز سیستم فنی ردیاب وسایل حمل و نقل باشند (زارع مهرجردی،۱۴۰۱).

۲-۳-۱۰ اقدامات برون مرزی دولت در پیشگیری غیر کیفری از جرائم خاص مناطق آزاد تجاری

مرزهای آبی و خاکی ایران با کشورهای متعددی مقارن می‌باشد اکثر این کشورها دارای معضلات اجتماعی سیاسی اقتصادی نظامی و غیره می‌باشند. در هر صورت ترددهایی در مناطق مرزی انجام می‌شود. متاسفانه گاهی تفاوت در قوانین کشورها موجب ایجاد مشکل می‌شود. به عنوان مثال تتسیس کار خانه مشروب سازی در مرز ایران و آذر بایجان باعث افزایش جرم قاچاق مشوبات به داخل می گردد واین موضوع نیازمند رایزنی ف سیاسی بین دول می‌باشد.

۳-۳-۱ یکپارچه سازی ونظارت برفرایند تجارت در مناطق ازاد تجاری

عملکرد جزیره‌ای در حوزه‌های مختلف تجاری موجب ایجاد شکاف‌هایی در نظارت بر فرایند تجاری با ایجاد نوعی پیوند میان اطلاعات حوزه‌های مختلف از گذر می‌شود. یکپارچه سازی فرایند تجاری گرداوری آنها این شکاف‌ها را بر طرف کند. این امر به ما اطمینان می‌دهد که همه فعالیت‌های تجارت الکترونیکی با فرایند تجاری یکپارچه خواهند شد، چرا که با اطلاعات موجود در سایر پایگاه هماهنگی دارد. بدین سان از گذر یکپارچه شدن اطلاعات که داده‌ها می‌توانند بروزرسانی شوند. می‌توان به سایر بخش‌ها دسترسی داشت و بر آنها نظارت نمود، زیرا رؤیت پذیری تخلفات حوزه تجارت با توجه به ماهیت آن‌ها عمدتاً پایین است از این رو نظارت الکترونیکی بر فرایند تجاری جهت پیشگیری ازتخلفات این حوزه ضروری آستین مناطق پیشگیری کرد (مشفق،۱۴۰۱).

۳-۳-۲ پیشگیری موقعیت مدار از گذار الکترونیکی نمودن اسناد

مقایسه رابطه مبتنی بر کاغذ با فناوری‌های نوین نشانگر بالاتر بودن هزینه‌های سیستم کاغذی است با این توضیح که هزینه‌های تحویل اسناد کاغذی، ذخیره سازی بازیابی وسایر هزینه‌های مستقیم استفاده از کاغذ، در مقابل سامانه‌های الکترونیکی بیشتر است. نگرانی نسبت به جعل اسناد کاغذی نیز از سایر معضلات بکار گیری این ابزار است. جعل اسناد کاغذی از دسته جرایمی است که به راحتی قابل کشف نیست. این رفتار که دارای رقم سیاه کشف بالایی است، بستر ساز جرائم متعددی از قبیل رشاء، ارتشا، واختلاس ودر پی آنها قاچاق کا لا می‌باشد. نگرانی دولت‌ها نسبت به امور فوق موجب رو آوردن به استفاده از اسناد الکترونیکی شده است.

۳-۴-۱ پیشگیری وضعی از طریق تجهیز مبادی ورودی وخروجی مسیرها

کشور ما به دلیل گستردگی مرزهای خود، خصوصاً مرز آبی همراه با تهدیدات مرزی فراونی مواجه است. موقعیت جغرافیایی کشور که هزاران کیلومتر مرزهای آبی و زمینی مشترک و همجوار با بوده است کشورهایی نظیر امارات، عراق و ترکیه را در پی دارد ازیک سو و تضاد منافع بیشتر کشورهای همسایه در برخورد با قاچاق کالا ازسوی دیگر، فعالیت قاچاق را در کشور ما گسترش داده است. لذا جرائم مرزی نظیر قاچاق مواد مخدر و قاچاق انسان و کلیه جرایم مناطق ازاد از قبیل رانت و پولشویی و.. نیز می‌تواند موضوع آن قرارگیرد (پیرجمادی و همکاران،۱۴۰۱).

با استفاده از فناوری‌های نظارت بر مبادی مسیرها از جمله دستگاه‌های فوق پیشرفته ایکس ری، استفاده از پهباد های مجهز به ایکس ری، نصب جی پی اس روی وسایل نقلیه و... به مرور زمان، انتظار کاهش نرخ جرم می‌رود.

۳-۴-۲ پیشگیری موقعیت مدار از طریق نظام سنجش اعتبار

امروزه فراهم نمودن ابزارهایی جهت شناسایی و معرفی بازرگانان از لوازم اصلی تسهیل تجارت است. یکی از مهم‌ترین این ابزارها، رتبه بندی بازرگانان می‌باشد. البته رتبه بندی در حوزه‌های مختلفی چونبورس، بیمه، بانک و سایر حوزه‌های مرتبط با تجارت در سطح داخلی و بین المللی نیز کاربرد دارد. پیش از تصویب قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، اعتبار سنجی در نظام بانکی راه اندازی شده بود (سالاری،۱۴۰۰).

بحث و نتیجه گیری

یکی از اهدافی که کشورها از جمله ایران به دنبال آن هستند، توسعه اقتصادی است و یکی از هدف‌هایی که کشورها برای رشد و توسعه پایدار مدنظر خود قرار داده‌اند، افزایش کیفی و کمّی تولید است. بررسی مناطق آزاد موفق در جهان مبین این است که مناطق آزاد برای پیشرفت اهدافی چون توسعه صادرات، افزایش اشتغال، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و انتقال تکنولوژی‌های جدید و توجه به ایجاد زیرساخت‌های موردنیاز را مدنظر قرار داده‌اند که این باعث تقویت اقتصاد ملی می‌شود. لازمه عملکرد موفقیت‌آمیز این مناطق، وجود زیرساخت‌های مناسب، وجود کارکرد تخصصی محدود و محصورشده و رفع موانعی است که این مناطق در شرایط حاضر با آن‌ها مواجه‌اند. مناطق آزاد ابزاری برای ورود به بازارهای جهانی و بهره‌گیری از مزیت‌های نسبی اقتصاد داخلی در تجارت بین‌المللی هستند و عامل تسریع‌کننده

(کاتالیزور) ارتباط اقتصاد ملی با اقتصاد جهانی‌اند. اساس شکل‌گیری مناطق آزاد این است که سرمایه، موتور رشد و توسعه اقتصادی یک کشور است. مناطق آزاد را می‌توان به انواع منطقه آزاد تجاری، منطقه پردازش صادرات، منطقه ویژه اقتصادی، منطقه آزاد توریستی و منطقه آزاد شرکت‌ها تقسیم کرد. پیشگیری از جرم در مناطق آزاد تجاری یک مسئولیت مشترک است که همه اقشار جامعه را در بر می‌گیرد. برای دستیابی به امنیت پایدار و کاهش نرخ جرم، نیاز است که اقدامات متعددی به‌طور هماهنگ و همزمان انجام شوند در تحقیق حاضر با بررسی جرائم مختلف مناطق آزاد تجاری به بررسی و تبیین و ارائه راهکارهای مؤثر پیشگیری کیفری و غیر کیفری از جرائم در این مناطق پر اهمیت پرداختیم. و به این نتیجه رسیدیم که پیشگیری کیفری که شامل اعمال مجازات‌های سنگین و تشدید در مجازات جرائم خاص این مناطق می‌تواند باعث ارعاب بزه کاران بالقوه گردد و یا با شدت مجازات مرتکبان از تکرار دوباره آن جلوگیری کند. و پیشگیری غیر کیفری که شامل پیشگیری وضعی و اجتماعی می‌باشد با آگاهی رسانی و و توانمند سازی کارکنان این مناطق و آموزش و نصب دوربین‌های مداربسته در نقاط کریدوری و حساس و استفاده از دستگاه‌های پیشرفته و مدرن اشعه ایکس برای بررسی کالاهای ورودی و خروجی و استفاده از پهبادهای پیشرفته جهت جلوگیری از تخلفات و جرائم زمینی و دریایی و الکترونیکی نمودن اسناد و به عنوان روش‌های موثری جهت پیشگیری از جرائم و تخلفات مناطق آزاد تجاری پیشنهاد می‌شود.

با توجه به یافته‌ها پیشنهاد می‌شود که:

۱-**نصب دوربین‌های مداربسته**: با افزایش تعداد دوربین‌ها و مدیریتی مؤثر، می‌توان به حفاظت بهتری از دارایی‌ها و افراد در منطقه دست یافت.

۲-**حضور نیروهای امنیتی**: افزایش تعداد مأموران پلیس و امنیت خصوصی در مناطق آزاد می‌تواند تأثیر زیادی بر جلوگیری از جرائم داشته باشد.

۳- جرم انگاری جرائم خاص در این مناطق مهم و حساس.

۴- ایجاد دادگاه‌های ویژه این مناطق که به دور از تشریفات زمان بر در نزدیک‌ترین و سریع تربن زمان به جرائم در این مناطق رسیدگی کند.

۵-**آموزش کارکنان**: برگزاری دوره‌های آموزشی برای کارکنان و مدیران در زمینه شناسایی و جلوگیری از جرائم.

۶-**آگاه‌سازی عمومی**: برگزاری کارگاه‌ها و جلسات عمومی برای آشنا کردن علی الخصوص کارمندان گمرک، ساکنان و بازدیدکنندگان با شیوه‌های جلوگیری از جرم در این مناطق

۷-**همکاری با نهادهای دولتی**: ایجاد ارتباط و همکاری با نهادهای دولتی مرتبط، مانند پلیس و نهادهای قضایی.

۸-**استفاده از نرم‌افزارهای پیشرفته**: بهره‌گیری از نرم‌افزارهای تجزیه و تحلیل داده برای شناسایی نقاط جرم‌زا و الگوهای مجرمانه.

۹-**سیستم‌های خودکار مانیتورینگ**: ایجاد سیستم‌های هوشمند برای مانیتورینگ فعالیت‌ها شناسایی رفتار.

۱۰-به کار گیری حداکثری دستگاه‌های اشعه ایکس جهت بررسی ورود و خروج کالا. و هم چنین استفاده از پهباد های پیشرفته مجهز به اشعه ایکس جهت بررسی لحظه‌ای بار کانتینرها و ...

منابع

۱. احمدی، سعیده. (۱۴۰۱). تأسیس مناطق آزاد جدید در کشور و تهدید امنیتی پولشویی در این مناطق. فصلنامه امنیت اقتصادی، (۱۰۶)،۲۱- ۳۶.

۲. اسمعیلی، حوا و سلیمانی، مهدی. (۱۴۰۱). بررسی حقوقی و جرم شناختی جرائم سرمایه گذاران در مناطق آزاد نمونه موردی: منطقه آزاد ارس، ششمین کنگره بین المللی تحقیقات بین رشته‌ای در علوم انسانی اسلامی، فقه، حقوق و روانشناسی.

۳. برنجی باقری، علیرضا؛ حبیبی، محمد حسن، پروین، خیراله. (۱۴۰۱). دادرسی کار در مناطق آزاد تجاری -صنعتی و مقایسه آن با سرزمین اصلی در ایران. ماهنامه جامعه شناسی سیاسی ایران، (۲۶)، ۳۲۳۷-۳۲۵۰.

٤. پیرجمادی، سحر، مطهری، مرتضی، محمودی، احمد. (۱۴۰۱). شناسایی شاخص‌های امکان‌سنجی بازاریابی توسعه گردشگری ورزشی در مناطق آزاد تجاری، صنعتی و اقتصادی ایران. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، (۵۷)، ۵۳ - ۷۸.

٥. خسروی کتولی، عالمه، منوریان، عباس، عباسیان، عزت الله. (۱۴۰۳). شناسایی مولفه‌های تأثیرگذار مناطق آزاد تجاری در توسعه اقتصادی کشور. فصلنامه چشم انداز مدیریت دولتی،۱۵(۳)، ۱۵۵-۱۷۵.

٦. دستمالچی، آناهیتا؛ سرور، رحیم؛ شریعت پناهی، مجید ولی. (۱۴۰۰). آسیب‌شناسی طرح‌های توسعه منطقه آزاد کیش با تاکید بر مؤلفه‌های جغرافیایی. فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، (۵۱)، ۵۰۷-۵۲۶.

۷. ربانی، طاها، حیات نیا، علی. (۱۴۰۳). سناریو نگاری توسعه بلندمدت مناطق آزاد مرزهای غربی کشور مطالعه موردی: منطقه آزاد مهران. فصلنامه پژوهشنامه مطالعات مرزی، (۴۴)، ۴۵- ۶۲.

۸. زارع مهرجردی، فرزانه. (۱۴۰۱). ارائه مدلی برای پرورش و توسعه شایستگی‌های مدیران بازاریابی بین‌المللی در مناطق آزاد تجاری. فصلنامه آموزش و توسعه منابع انسانی، (۳۳)،۵۵- ۷۹.

۹. سالاری، حبیب. (۱۴۰۰). بررسی راه‌های رشد سرمایه گذاری در مناطق ویژه اقتصادی و آزاد تجاری کیش و قشم. فصلنامه مطالعات مدیریت و حسابداری،۷(۳)، ۱۵۲- ۱۶۴.

۱۰. شاهین پور، علی، حسینی صدرآبادی، ایرج، جعفری، محمدحسین. (۱۴۰۰). نقش قواعد تقنینی مناطق آزاد ایران در تجارت بین المللی. فصلنامه پژوهش‌های روابط بین الملل، ۱۱(۳)، ۳۱۱-۳۳۶.

۱۱. عباسپور، احسان؛ حقیقی، محمد، آلبونعیمی، ابراهیم. (۱۴۰۲). طراحی بسته سیاستی دانش بازاریابی در مناطق آزاد تجاری مبتنی براکتساب دانش ضمنی خبرگان (نمونه پژوهش: منطقه آزاد تجاری اروند). فصلنامه مدیریت دانش سازمانی، (۲۴)، ۱۵۷-۱۹۰.

۱۲. عباسی، مطهره، پیری، حبیب. (۱۴۰۱). بررسی تأثیر برنامه ریزی و مشوق‌های مالیاتی برسود آوری شرکت‌های مناطق آزاد تجاری مورد مطالعاتی (شرکت‌های مناطق آزاد تجاری کل کشور). فصلنامه مطالعات اقتصاد، مدیریت مالی و حسابداری،۸(۳)، ۴۹- ۶۳.

۱۳. عطاشنه، منصور؛ نجابت، علی؛ میرعباسی، سید باقر. (۱۴۰۱). حل و فصل مسالمت آمیز اختلافات در قراردادهای بین‌المللی حوزه نفت و گاز و تاثیرات آن بر فرآیند توسعه مناطق آزاد تجاری با تاکید بر فرایند توسعه بخش انرژی در منطقه آزاد تجاری قشم. ماهنامه جامعه شناسی سیاسی ایران، (۲۸)، ۱۲۳۳- ۱۲۵۷.

۱٤. محمدی فرد، محمد حسام. (۱۴۰۲). بررسی لایحه برنامه هفتم توسعه (۸۷): «پیشنهاد الحاقی: سازوکار ایجاد و توسعه مناطق آزاد تجاری صنعتی و ویژه اقتصادی». ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.۳۱(۷)،۱-۸.

۱٥. مشفق، زهرا. (۱۴۰۱). آسیب‌شناسی مدل حکمرانی مناطق آزاد کشور. ماهنامه علمی «امنیت اقتصادی» ۱۰(۱۱), ۶۵-۷۶.

۱۶. میرشکار، حسن. (۱۴۰۳). بررسی پارادایم اقتصادی جمهور نهم «قسمت دوم» امکان سنجی تجارت آزاد در ایران. فصلنامه گنجینه سما، (۵۲)، ۳۴-۳۵.

۱۷. میری، ایوب؛ عیسی زاده، سعید. (۱۴۰۲). ارزیابی تاثیرات سیاست ایجاد مناطق آزاد تجاری بر رشد منطقه‌ای با استفاده از روش کنترل مصنوعی. فصلنامه مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، (۴۶)، ۲۱۱-۲۴۰.

۱۸. نیاز پور، امیر حسن. (۱۳۹۳). اساسی سازی حقوق پیشگیری از جرم در ایران. فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، ۲(۶)،۹۱-۱۱۱.

۱۹. یاری، رحیم، کارگری، نوروز، شاملو، باقر، قاسمی، قاسم. (۱۴۰۱). جرم انگاری اقتصادی در پرتو اقتصاد نهادگرایی. فصلنامه پژوهش‌های حقوق جزا و جرم شناسی، ۱۰(۱۹)، ۱۲۷-۱۵۲.

20. Aggarwal, A. (2022). Special Economic Zones in the Indonesia–Malaysia–Thailand Growth Triangle. Opportunities for Collaboration.
21. Delimatsis,P,& Notes,A(2021). Financial Services Trade in Special Economic Zones. Journal of International Economic Law.2(24). 277–297.
22. Kon.K, Blaž.K, Krystallia.K. (2021). Between the state and citizens: Changing governance of intermediary organizations for inclusive and sustainable urban regeneration in Seoul, Land Use Policy31 March.
23. Sabine, D. & Hesse, M. (2022). Zones and zoning: Linking the geographies of freeports with ArtTech and financial market making. Geoforum, (134),165–172.
24. Wanling, B., Liu, H,Zheng, M. (2022). Does the establishment of Pilot Free Trade Test Zones promote the transformation and upgradation of trade patterns? Economic Analysis and Policy, (76), 114-128.
25. Zeng, D, & Notes, A. (2021). The Past, Present, and Future of Special Economic Zones and Their Impact. Journal of International Economic Law, 24(2).259-275.